



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Traducere neoficială a variantei engleze a hotărârii,
efectuată de către asociația obștească „Juriștii pentru drepturile omului”*

SECȚIA A TREIA

CAUZA URECHEAN ȘI PAVLICENCO c. REPUBLICII MOLDOVA

(Cererile nr. 27756/05 și 41219/07)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

2 decembrie 2014

*Această hotărâre va rămâne definitivă în conformitate cu articolul 44 § 2 al
Convenției. Ea poate fi supusă redactării.*

În cauza Urechean și Pavlicenco c. Republicii Moldova,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a Treia), întrunită în cadrul unei Camere compuse din:

Josep Casadevall, *președinte*,

Luis López Guerra,

Ján Šikuta,

Dragoljub Popović,

Kristina Pardalos,

Valeriu Grițco,

Iulia Antoanella Motoc, *judcători*,

și Stephen Phillips, *grefier al secțiunii*,

Deliberând la 4 noiembrie 2014 în ședință închisă,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la acea dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află două cereri (nr. 27756/05 și 41219/07) depuse la Curte la 26 iulie 2005 și 10 septembrie 2007 împotriva Republicii Moldova, în conformitate cu prevederile articolului 34 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale („Convenția”), de către doi cetățeni ai Republicii Moldova, dl Serafim Urechean („primul reclamant”) și dna Vitalia Pavlicenco („al doilea reclamant”).

2. Reclamanții au fost reprezentați de dl D. Graur și dl V. Gribincea, avocați în Chișinău. Guvernul („Guvernul”) Republicii Moldova a fost reprezentat de agentul său, dl V. Grosu.

3. Reclamanții au susținut, în particular, că dreptul lor de acces la justiție a fost încălcat prin faptul că ei nu l-au putut acționa în justiție pe președintele țării la acea vreme, întrucât acela beneficia de imunitate.

4. La 25 martie și 6 ianuarie 2010, cele două cereri au fost comunicate Guvernului.

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Reclamanții s-au născut în 1950 și 1953. Ei locuiesc în Chișinău.

6. Ambii erau politicieni la data evenimentelor. Primul reclamant era primarul municipiului Chișinău și liderul unui partid politic de opoziție. Al doilea reclamant era membru al Parlamentului („deputat”) și membru al unui partid politic de opoziție.

7. La 30 noiembrie 2004 și 3 martie 2007, președintele Republicii Moldova la acea vreme, dl V. Voronin („președintele”) a participat la două emisiuni televizate organizate la două posturi tv private, din care unul cu acoperire națională. El a fost intervievat de jurnaliști în ceea ce privește economia, justiția, relații externe și alegeri. Președintele a declarat, printre altele, că „dl Urecheanu, în ultimii 10 ani de activitate în calitate de primar al Chișinăului, nu a făcut altceva decât să creeze un sistem puternic de corupție în stil mafiot”. În ceea ce-l privește pe al doilea reclamant, președintele a declarat că „toți au venit direct din KGB”.

8. Ambii reclamânți l-au acționat în justiție pe președinte, solicitând dezmințirea declarațiilor contestate și compensarea prejudiciului moral. Primul reclamant a solicitat compensații în valoare de 0,1 lei moldovenești (MDL), iar al doilea reclamant 500 000 MDL plus achitarea cheltuielilor de judecată. Reprezentantul președintelui a cerut respingerea acțiunilor pe motiv că declarațiile contestate sunt acoperite de imunitatea acestuia.

9. La 11 ianuarie 2005, Judecătoria Centru a scos de pe rol precesul cauza intentată de primul reclamant pe motiv că președintele beneficiază de imunitate și nu poartă răspundere pentru opiniile exprimate în exercițiul mandatului. Instanța de judecată a motivat în felul următor:

„Examinând materialele dosarului și audiind părțile, în lumina art. 265 al Codului de procedură civilă, instanța de judecată consideră necesar să scoată de pe rol cauza.”

Astfel, art. 81 alin.2 al Constituției prevede următoarele: „Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.”

În hotărârea nr.8 din 16 februarie 1999 cu privire la interpretarea art.71 al Constituției, Curtea Constituțională a constatat că răspunderea juridică cuprinde răspunderea penală, civilă și administrativă.

În aceeași hotărâre, Curtea Constituțională a dat o explicație extensivă expresiei „opinii exprimate în exercitarea mandatului” folosită în art. 71 al Constituției, statuând că acestea sunt punctele de vedere, opiniile și convingerile exprimate în exercitarea mandatului în privința chestiunilor și evenimentelor din viața publică.

În asemenea circumstanțe de fapt și de drept, instanța consideră că este necesar să scoată de pe rol cauza împotriva Președintelui Republicii Moldova, V.Voronin, pe temeiul că acesta nu poartă răspundere civilă.”

10. La 25 aprilie 2007, Judecătoria Centru a scos de pe rol cauza intentată de al doilea reclamant pe motiv că președintele beneficiază de imunitate. Instanța de judecată a motivat astfel:

„Audiind argumentele părților și analizând materialele dosarului, instanța de judecată consideră că solicitarea reprezentatului pârâtului de a scoate cererea de pe rol este întemeiată.”

Constituția garantează o imunitate largă șefului statului. Astfel, art.81 alin.2 al Constituției prevede că: „Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

Pentru a elucida limitele imunității constituționale, instanța de judecată a făcut trimitere la hotărârea nr.8 din 16 februarie 1999 a Curții Constituționale. Interpretând articolul 71 al Constituției, Curtea Constituțională a constatat că răspunderea juridică cuprinde răspunderea penală, civilă și administrativă.

Curtea Constituțională a explicat înțelesul expresiei „opinii exprimate în exercitarea mandatului”, statuând că acestea sunt punctele de vedere, opiniile și convingerile exprimate în exercitarea mandatului în privința chestiunilor și evenimentelor din viața publică. În înțelesul hotărârii Curții Constituționale, instanța de judecată consideră că independența opiniilor Președintelui Republicii Moldova în timpul exercitării mandatului este absolută și perpetuă.

În cererea sa de chemare în judecată, reclamanta V. Pavlicenco a invocat articolele 16 și 1422 ale Codului civil, solicitând tragerea la răspundere civilă a Președintelui Republicii Moldova pentru opiniile exprimate public în cadrul unui program desfășurat în exercitarea mandatului său.

Având în vedere circumstanțele descrise mai sus, ținând cont de principiul imunității de care beneficiază Președintele Republicii Moldova și de imposibilitatea de a-l trage la răspundere juridică, instanța de judecată ajunge la concluzia că prezenta cauză trebuie scoasă de pe rol pe motiv că Președintele Republicii Moldova nu poate fi tras la răspundere nici de instanța de judecată, nici de orice altă autoritate.”

11. Ambii reclamanți au contestat hotărârea primei instanțe de judecată, susținând că articolul 81 alin. 2 al Constituției acordă imunitate președintelui doar în ceea ce privește opiniile exprimate și nu a declarațiilor cu privire la fapte. În plus, ei au susținut că declarațiile contestate nu aveau legătură cu atribuțiile oficiale ale președintelui și că prima instanță de judecată nu s-a pronunțat asupra acestui aspect. Al doilea reclamant a atras atenția asupra atribuțiilor oficiale ale președintelui, așa cum sunt prevăzute acestea în Constituție, și asupra faptului că unele subiecte discutate în emisiunea tv respectivă, cum au fost problemele economice, afacerile externe și funcționarea parlamentului, nu intră în sfera atribuțiilor oficiale ale președintelui.

Al doilea reclamant a accentuat că acuzația exprimată la adresa sa (că a făcut parte din KGB) este foarte ofensatoare și că aceasta a fost avansată de o persoană foarte importantă în stat, la un post tv cu acoperire națională și la o oră de maximă audiență. Chiar dacă președintele s-a aflat în exercițiul atribuțiilor sale oficiale în timpul participării la acea emisiune tv, acuzațiile defăimătoare aduse la adresa sa nu pot fi considerate ca făcând parte din aceste atribuții. Ambii reclamanți au invocat faptul că hotărârea neîntemeiată a primei instanțe de judecată le-a limitat dreptul de acces la justiție, contrar Constituției și articolului 6 al Convenției.

12. La 3 februarie 2005 și 14 iunie 2007, Curtea de Apel Chișinău a respins apelurile celor doi apelanți și a menținut hotărârea primei instanțe de judecată.

II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERN RELEVANTE

13. Sunt relevante următoarele prevederi ale Constituției:

Articolul 71: Independența opiniilor

„Deputatul nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

Articolul 77: Președintele Republicii Moldova, șeful statului

(1) Președintele Republicii Moldova este șeful statului.

(2) Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Articolul 78: Alegerea Președintelui

(1) Președintele Republicii Moldova este ales de Parlament prin vot secret.

...

(5) Dacă și după alegerile repetate Președintele Republicii Moldova nu va fi ales, Președintele în exercițiu dizolvă Parlamentul și stabilește data alegerilor în noul Parlament..

Articolul 81: Incompatibilități și imunități

(1) Calitatea de Președinte al Republicii Moldova este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite.

(2) Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

(3) Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvârșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție, în condițiile legii. Președintele este demis de drept la data rămânerii definitive a sentinței de condamnare.

Articolul 84: Mesaje

(1) Președintele Republicii Moldova poate lua parte la lucrările Parlamentului.

(2) Președintele Republicii Moldova adresează Parlamentului mesaje cu privire la principalele probleme ale națiunii.

Articolul 85: Dizolvarea Parlamentului

(1) În cazul imposibilității formării Guvernului sau al blocării procedurii de adoptare a legilor timp de 3 luni, Președintele Republicii Moldova, după consultarea fracțiunilor parlamentare, poate să dizolve Parlamentul.

(2) Parlamentul poate fi dizolvat, dacă nu a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului, în termen de 45 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.

(3) În cursul unui an, Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată.

(4) Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, cu excepția cazului prevăzut la articolul 78 alineatul (5), și nici în timpul stării de urgență, de asediu sau de război.

Articolul 86: Atribuții în domeniul politicii externe

(1) Președintele Republicii Moldova poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul și în termenul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului.

(2) Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului, acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai Republicii Moldova și aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice.

(3) Președintele Republicii Moldova primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai altor state în Republica Moldova.

Articolul 87: Atribuții în domeniul apărării

(1) Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate.

(2) Președintele Republicii Moldova poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală.

(3) În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii.

(4) Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii.

Articolul 88: Alte atribuții

Președintele Republicii Moldova îndeplinește și următoarele atribuții:

- a) conferă decorații și titluri de onoare;
- b) acordă grade militare supreme prevăzute de lege;
- c) soluționează problemele cetățeniei Republicii Moldova și acordă azil politic;
- d) numește în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege;
- e) acordă grațiere individuală;
- f) poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național;
- g) acordă ranguri diplomatice;
- h) conferă grade superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, judecătoria și altor categorii de funcționari, în condițiile legii;
- i) suspendă actele Guvernului, ce contravin legislației, pînă la adoptarea hotărîrii definitive a Curții Constituționale;
- j) exercită și alte atribuții stabilite prin lege.

Articolul 89: Demiterea

(1) În cazul săvârșirii unor fapte prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi demis de către Parlament cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși.

(2) Propunerea de demitere poate fi inițiată de cel puțin o treime din deputați și se aduce neîntârziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate da Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută.

Articolul 93: Promulgarea legilor

(1) Președintele Republicii Moldova promulgă legile.

(2) Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare, Parlamentului. În cazul în care Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea.

Articolul 94: Actele Președintelui

(1) În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele Republicii Moldova emite decrete, obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) Decretele emise de Președinte în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute în articolul 86 alineatul (2), articolul 87 alineatele (2), (3) și (4) se contrasemnează de către Primul-ministru.”

14. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă sunt următoarele:

Articolul 14: Actele judecătorești de dispoziție

„(1) La judecarea pricinilor civile în primă instanță, actele judiciare se emit în formă de hotărâre, încheiere și ordonanță.

(2) În formă de hotărâre se emite dispoziția primei instanțe prin care se soluționează fondul pricinii.

(3) În formă de încheiere se emite dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul pricinii.

[...]

Articolul 239: Legalitatea și temeinicia hotărârii

Hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărârea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

Articolul 240: Problemele soluționate la deliberarea hotărârii

(1) La deliberarea hotărârii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinilor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării pricinii și admisibilitatea acțiunii.

[...]

Articolul 241: Cuprinsul hotărârii

[...]

(5) În motivare se indică: circumstanțele pricinii, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

Articolul 265: Temeiurile de încetare a procesului

Instanța judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care:

a) pricina nu urmează a fi judecată în procedură civilă;...

Articolul 269: Pronunțarea încheierii

(1) Dispozițiile primei instanțe sau ale judecătorului prin care pricina nu se soluționează în fond se emit în formă de încheiere. Aceasta se emite în camera de deliberare în condițiile art.48.

(2) În cazul soluționării unor probleme simple, instanța poate emite încheiere fără a se retrage în camera de deliberare. O astfel de încheiere se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată.

(3) Încheierii i se dă citire imediat după enunț.

Articolul 270: Cuprinsul încheierii

(1) În încheierea judecătorească se indică:

[...]

d) problema asupra căreia se emite;

e) motivele care au determinat concluziile instanței și legea guvernantă;

[...].”

15. Hotărârea Curții Constituționale din 16 februarie 1999 cu privire la interpretarea art.71 din Constituția Republicii Moldova privind imunitatea de care beneficiază deputații prevede, printre altele, următoarele:

„Potrivit art. 71 din Constituție, deputatul în Parlament este independent în exprimarea opiniilor. El nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

[...]

Sintagma "opiniile exprimate în exercitarea mandatului", folosită în art. 71 din Constituție, semnifică punctul de vedere, opiniile, convingerile deputatului în Parlament în exercitarea funcțiilor atribuite prin lege asupra unor chestiuni sau a unor evenimente din viața publică.

[...]

Astfel, având în vedere cele expuse, potrivit art. 71 din Constituție, independența opiniilor deputatului în Parlament este absolută și perpetuă. Deputatul nu poate fi tras la răspundere penală, civilă sau administrativă pentru voturile sau opiniile, exprimate în executarea mandatului, nici după expirarea acestuia.

[...]

Dispoziția din art. 71 din Constituție despre inadmisibilitatea tragerii deputatului „la răspundere juridică” are o semnificație generală și vizează, în funcție de apartenența ramurală a normelor juridice, neresponsabilitatea penală, administrativă, civilă sau disciplinară a deputatului pentru afirmațiile sale sau pentru acțiunile parlamentarului întreprinse în exercitarea mandatului.

[...]

Totodată, garantarea juridică a independenței opiniilor deputatului în Parlament nu îl scutește de răspundere penală sau administrativă pentru delictul săvârșit în afara exercițiului mandatului de deputat.

Apelurile publice la rebeliune, violență sau la alte acțiuni, care, potrivit legislației în vigoare, implică răspundere penală, nu cad sub incidența garantării juridice a neresponsabilității deputatului în Parlament pentru opiniile sale.

[...]

Potrivit art. 71 din Constituție [...] independența opiniilor deputatului în Parlament, [...] este absolută și perpetuă. Deputatul în Parlament nu poate fi tras la răspundere juridică pentru voturile sau opiniile exprimate în exercitarea mandatului de deputat nici după încetarea acestuia.

[...]”

16. În hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție nr.2 din 7 iulie 2008 se stipulează următoarele:

„1. Hotărârea judecătorească este actul final de dispoziție a primei instanțe, indiferent de nivelul acesteia, adoptată în formă scrisă, în camera de deliberare de către completul de judecată, format în mod legal, care a participat nemijlocit la judecarea pricinii civile, în baza circumstanțelor stabilite în cadrul dezbaterilor judiciare, raportate la legea materială și procedurală, pronunțată în mod public, prin care cauza se soluționează în fond, cu putere de lucru judecat.

Toate celelalte dispoziții ale primei instanțe sau ale judecătorului, prin care pricina nu se soluționează în fond, se emit în formă de încheiere.

2. Instanța de judecată este obligată prin prisma art. 14 CPC de a adopta în mod separat actul de dispoziție judecătorească respectiv [...]. Or, nu se acceptă substituirea hotărârii cu încheierea și invers.”

17. Alte două cazuri depuse la Curte de primul reclamant (nr. 41654/08 și nr. 61428/08) vizează încercările nereușite de a ataca în justiție declarațiile false defăimătoare ale președintelui, făcute cu ocazia diverselor interviuri. Instanțele de judecată naționale au scos de pe rol cererile de chemare în judecată pe motiv că președintele beneficiază de imunitate. Formularea folosită de instanța de judecată este identică cu cea din articolul 81 alin.2 a Constituției și acestea de fiecare dată au invocat hotărârea Curții Constituționale din 16 februarie 1999. Întrucât după comunicarea cererilor reclamantul nu a depus observații pe marginea acestora, Curtea le scoate de pe rol.

ÎN DREPT

I. CONEXAREA CERERILOR

18. Curtea notează că ambele cereri (nr. 27756/05 și nr. 41219/07) au același obiect. Prin urmare decide să conexeze cererile, în conformitate cu articolul 42 al Regulamentului Curții.

II. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCARE ARTICOLULUI 6 § 1 AL CONVENȚIEI

19. Reclamanții au invocat articolul 6 § 1 susținând că refuzul instanțelor de judecată naționale de a examina cererile lor de chemare în judecată împotriva președintelui le-a încălcat dreptul de acces la justiție. Articolul 6 § 1 al Convenției prevede următoarele:

„Orice persoană are dreptul la judecarea ... de către o instanță ... care va hotări ... asupra ... temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.”

A. Admisibilitatea

20. Guvernul a invocat, în primul rând, faptul că reclamanții nu au epuizat căile de recurs interne deoarece nu au încercat să sesizeze Curtea Constituțională pentru a interpreta articolul 81 § 2 al Constituției. Deoarece primul reclamant nu avea acces direct la Curtea Constituțională ar fi putut solicita instanței de judecată la care a depus cererea de chemare în judecată să sesizeze Curtea Constituțională în numele său. Al doilea reclamant în calitate de deputat în Parlament ar fi putut sesiza direct Curtea Constituțională.

21. Reclamanții nu au fost de acord cu Guvernul, susținând că nu era necesară sesizarea Curții Constituționale pentru a interpreta articolul 81 § 2 al Constituției, întrucât exista interpretarea dată de aceasta pe marginea articolului 71, care se referă la imunitatea parlamentară și care conține formulări identice cu cele din articolul 81. Instanțele de judecată interne au invocat hotărârea Curții Constituționale din 1999 ca autoritate în materie de imunitate prezidențială. Prin urmare, reclamanții aveau așteptarea legitimă ca instanțele de judecată naționale să se pronunțe dacă președintele se afla în exercițiul mandatului sau nu atunci când i-a defăimat.

22. Curtea reiterează că scopul articolului 35 § 1 al Convenției este de a oferi Statelor Contractante oportunitatea de a preveni sau de a repara încălcările reclamante împotriva lor, înainte ca acele plângeri să fie depuse la Curte. Drept consecință, Statul este scutit de răspundere pentru acțiunile sale în fața unui organ internațional înainte ca acesta să fi avut posibilitatea să redreseze lucrurile prin propriul sistem juridic (a se vedea, de exemplu,

Remli c. Franței, 23 aprilie 1996, § 33, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-II*, și *Selmouni c. Franței* [GC], nr. 25803/94, § 74, ECHR 1999-V). Potrivit articolului 35 § 1 al Convenției, reclamantul trebuie să recurgă în mod normal la căile de atac interne prevăzute de sistemul juridic intern care sunt disponibile și suficiente pentru a oferi reparații pentru încălcările pretinse. Existența căilor de recurs trebuie să fie suficient de sigură nu numai în teorie, ci și în practică, în caz contrar acestea vor fi lipsite de accesibilitatea și eficiența necesare (a se vedea printre altele, *Akdivar și alții c. Turciei*, 16 septembrie 1996, § 66, *Culegere 1996-IV*; *Vučković și alții c. Serbiei* [GC], nr. 17153/11, § 71, 25 martie 2014).

23. În prezenta cauză, instanțele de judecată au considerat relevante în problema care vizează imunitate președintelui constatările Curții Constituționale în hotărârea din 1999 (a se vedea paragraful 15 de mai sus). Guvernul nu a disputat faptul că constatările Curții Constituționale sunt contrare Convenției și nici nu a indicat ce fel de interpretare ar fi trebuit să solicite reclamantii Curții Constituționale în privința art.88 al Constituției. Curtea consideră că recursul sugerat de Guvern nu este efectiv în sensul articolului 35 § 1 al Convenției și, drept urmare, obiecția sa trebuie respinsă.

24. Guvernul a susținut că primul reclamant nu are statut de victimă în sensul articolului 34 al Convenției, deoarece suma compensațiilor pe care le-a solicitat în instanțele judecătorești naționale (0,1 MDL) este atât de mică încât aceasta indică faptul că adevăratul scop al acțiunii sale în justiție nu a fost obținerea unei reparații pentru declarațiile defăimătoare, ci mai degrabă crearea unui exemplu politic din președinte și din partidul de la guvernare. Pe de altă parte, Guvernul a susținut că cererea primului reclamant este inadmisibilă în temeiul articolului 35 § 3 (b) al Convenției deoarece el nu a suferit dezavantaje semnificative.

25. Primul reclamant a contestat argumentul Guvernului, confirmând faptul că are statut de victimă în sensul articolului 34.

26. Curtea nu consideră că suma compensațiilor pretinse de primul reclamant în cadrul procesului intentat de el are vreo importanță în aprecierea statutului de victimă în prezenta cauză (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Thoma c. Luxemburgului*, nr. 38432/97, §§ 39, 50 și 51, ECHR 2001-III). Ea notează că articolul 6 al Convenției este aplicabil în procese de judecată ce vizează defăimarea și că acțiunea în răspundere pentru defăimare a primului reclamant nu a fost examinată în fond din cauza imunității de care beneficiază președintele. Aceasta este suficient pentru a constata că reclamantul are statut de victimă în prezenta cauză. Obiecția Guvernului se respinge.

27. În ceea ce privește obiecția Guvernului privind dezavantajele nesemnificative suferite de primul reclamant, Curtea nu este de acord că în circumstanțele prezentei cauze problema privind accesul la justiție poate fi un dezavantaj „nesemnificativ”. Prin urmare, respinge și această obiecție.

28. Curtea notează că prezenta plângerile nu sunt vădit neîntemeiate în sensul articolului 35 § 3 (a) al Convenției. Prin urmare, ea notează în continuare că acestea nu sunt inadmisibile pe alte temeiuri. Așadar, ele trebuie declarate admisibile.

B. În fond

1. Argumentele părților

(a) Reclamanții

29. Reclamanții au argumentat că refuzul instanțelor de judecată naționale de a examina acțiunile lor în răspundere pentru calomnie pe motiv că președintele are imunitate a constituit o ingerință în dreptul lor de acces la justiție. În opinia lor, ar trebui să fie acceptabil într-o societate democratică de a conferi șefului statului privilegii și imunități. Cu toate acestea, ei consideră că imunitatea de care se bucură un președinte ar trebui să fie mai îngustă decât cea a unui parlamentar. Atribuțiile unui președinte sunt diferite de cele ale deputaților. Spre deosebire de aceștia din urmă, un președinte nu este chemat să participe la dezbateri contradictorii în exercitarea funcțiilor sale. În plus, spre deosebire de opoziția parlamentară, el nu riscă ingerințe nejustificate în libertatea sa de exprimare. Atribuțiile sale, așa cum sunt acestea enumerate în Constituție, diferă de cele ale unui deputat, iar în exercitarea lor el este obligat să dea dovadă de un comportament echilibrat și respectuos. Un alt motiv pentru care un președinte trebuie să aibă imunitate mai restrânsă este, în opinia reclamantului, faptul că, spre deosebire de deputați, președintele nu este ales de popor, ci este o figură de compromis aleasă de Parlament.

30. Reclamanții susțin în continuare că declarațiile false defăimătoare la adresa lor nu au fost făcute de președinte în exercitarea atribuțiilor sale. Al doilea reclamant a susținut că interviul din 3 martie 2007 a fost difuzat la un post de televiziune privat cu acoperire națională în week-end și nu a fost rezultatul unei colaborări cu administrația prezidențială. În plus, subiectele discutate în cadrul interviului au fost doar vag legate de atribuțiile care îi sunt conferite de Constituție președintelui. Președintele, care este, de asemenea, liderul partidului de guvernământ, a acționat mai mult ca lider al partidului său și nu în calitate de șef de stat.

31. Reclamanții susțin în continuare că imunitatea prezidențială în conformitate cu legislația Republicii Moldova este absolută și nu există nicio posibilitate de a o suspenda sau ridica chiar și după expirarea mandatului președintelui. Imunitatea poate fi ridicată numai în materie penală. Instanțele de judecată din Republica Moldova nu au încercat să stabilească dacă declarațiile contestate au fost făcute în cadrul exercitării mandatului său de președinte. Mai mult, spre deosebire de alte țări, în Moldova nu au

existat căi alternative pentru protejarea drepturilor reclamantilor prevăzute de Convenție.

32. Articolul 81 alin. 2 al Constituției acordă imunitate președinte în privința opiniilor sale. În opinia reclamantilor, declarațiile mincinoase defăimătoare făcute de președinte constituie declarațiile cu privire la fapte, și nu opinii.

33. Al doilea reclamant a susținut că acuzația cu privire la apartenența sa la KGB a fost extrem de defăimătoare. Președintele a făcut declarațiile respective în prime-time la un post de televiziune cu acoperire națională. Reclamantul a solicitat fără succes timpi de antenă de la respectivul post tv pentru a-și exprima opiniile cu privire la acuzațiile președintelui. Primul reclamant a susținut că acuzațiile la adresa sa făceau parte dintr-o dispută personală între el și președinte și că a reprezentat un episod de hărțuire sistematică la care era supus la acea vreme.

(b) Guvernul

34. Guvernul a subliniat că sarcina principală în prezenta cauză este stabilirea unui echilibru just între libertatea de exprimare a președintelui care este protejată de imunitate și dreptul de acces la justiție al reclamantilor. Atunci când a făcut declarațiile contestate, el și-a exercitat dreptul la libertatea de exprimare. La fel ca imunitatea parlamentară, imunitatea acordată unui președinte urmărește scopul de a-i asigura exprimarea liberă și neîngrădită, de a împiedica plângerile partizane din partea opoziției și de a asigura independența sa.

35. În opinia Guvernului, imunitatea de care se bucură președintele trebuie să fie mai largă decât cea a deputaților în parlament. Spre deosebire de aceștia, care fac declarații fie în cursul dezbaterilor parlamentare fie în afara lor, este foarte dificil de stabilit când un președinte se află în exerciciul atribuțiilor sale oficiale. Indiferent dacă declarațiile președintelui reprezintă o judecată de valoare sau declarație cu privire la fapte, acestea, în opinia Guvernului, au nu au fost făcute în contextul unor conflicte personale cu reclamantii, ci în contextul unor dezbateri politice pe teme de interes public.

36. În opinia Guvernului, reclamantii l-au acționat pe președinte în justiție doar pentru a-și promova agenda politică și nu pentru a obține reparații pentru calomnie. Acest lucru este evident din suma nominală a compensațiilor solicitată de primul reclamant. Reclamantii ar fi trebuit să recurgă la mass-media pentru a-și exprima opiniile în privința declarațiilor președintelui. Ambii erau persoane publice; așa că aveau această posibilitate.

37. Guvernul consideră că imunitatea acordată președintelui de legislația națională constituie o restricție proporțională în raport cu dreptul de acces la justiție. Lipsa unei interpretări de către Curtea Constituțională nu a constituit un impediment pentru instanțele de judecată naționale, întrucât

acestea au aplicat hotărârea Curții Constituționale privind imunitatea parlamentară *mutatis mutandis*.

38. În opinia Guvernului, instanțele de judecată naționale au apreciat în mod corespunzător chestiunea cu privire la care au fost sesizate concluzionând că declarațiile președintelui sunt acoperite de imunitate.

2. *Aprecierea Curții*

(a) **Principii generale**

39. Dreptul de acces la o instanță, garantat de articolul 6 § 1 al Convenției, nu este absolut, putând face obiectul unor limitări; asemenea limitări sunt permise implicit întrucât dreptul de acces la justiție, prin natura sa, necesită a fi reglementat de stat. În acest sens, statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere, deși Curtea este cea care pronunță hotărârea definitivă în ceea ce privește respectarea obligațiilor aferente Convenției. Totuși, aceste limitări nu pot restrânge, pentru un justițiabil, accesul liber într-o asemenea măsură, încât să fie afectată însăși esența dreptului său de acces la o instanță. O limitare nu este compatibilă cu articolul 6 § 1 dacă nu urmărește un scop legitim și dacă nu există o legătură rezonabilă de proporționalitate între măsurile angajate și scopul urmărit (a se vedea *Waite and Kennedy c. Germaniei* [GC], nr. 26083/94, § 59, ECHR 1999-I). Dreptul de acces la o instanță este lezat atunci când reglementările nu mai servesc scopurilor principiului securității juridice și al bunei administrări a justiției, ci devin un fel de barieră care împiedică justițiabilul să obțină examinarea în fond a cauzei sale de către o instanță de judecată competentă (a se vedea *Tsalkitis c. Greciei*, nr. 11801/04, § 44, 16 noiembrie 2006).

40. Curtea a fost sesizată să examineze multe cauze care vizau îngrădirea dreptului de acces la o instanță ca urmare a efectelor funcționării imunității parlamentare. Principiile generale aplicate în acele cauze sunt relevante și în prezenta cauză.

41. Curtea a constatat în contextul imunității parlamentare că atunci când statul acordă imunitate deputaților în parlament, poate fi afectată protecția drepturilor fundamentale. Totuși aceasta nu înseamnă că imunitatea parlamentară poate fi privită ca impunând restricții disproporționate asupra dreptului de acces la justiție prevăzut de articolul 6 § 1. La fel cum dreptul de acces la justiție este parte inerentă a garanțiilor unui proces echitabil incorporate în articolul respectiv, tot astfel și restricțiile asupra acestui drept trebuie să fie privite ca parte inerentă. Un exemplu fiind acele limitări general acceptate de statele contractante ca parte a doctrinei cu privire la imunitatea parlamentară (a se vedea *A. c. Regatului Unit*, nr. 35373/97, § 83, ECHR 2002-X).

42. Curtea a confirmat anterior că practica de durată a statelor de a conferi varii grade de imunitate deputaților în parlament urmărește scopurile

legitime de protejare a libertății cuvântului în parlament și de menținere a separației între puterea legislativă și cea judiciară (a se vedea *A. c. Regatul Unit*, citată mai sus, §§ 75-78; *Cordova c. Italiei (nr. 1)*, nr. 40877/98, § 55, ECHR 2003-I; *Cordova c. Italiei (nr. 2)*, nr. 45649/99, § 56, ECHR 2003-I; și *De Jorio e. Italiei*, nr. 73936/01, § 49, 3 iunie 2004). Diferite forme de imunitate parlamentară pot într-adevăr servi protejării democrației politice efective, care constituie un fundament al sistemului Convenției, în particular pentru protejarea autonomiei legislativului și a opoziției parlamentare.

43. Curtea a notat, de asemenea, că domeniul dreptului parlamentar este cel care se ocupă de reglementarea imunității parlamentare, iar în acest domeniu statul beneficiază de o largă marjă de apreciere. Astfel, crearea excepțiilor la imunitatea parlamentară, în funcție de faptele individuale în fiecare caz, ar submina grav scopul legitim urmărit (a se vedea *A. c. Regatul Unit*, citată mai sus, § 88).

44. Totuși, din punctul de vedere al compatibilității cu Convenția, cu cât imunitatea este mai largă, cu atât justificarea ei trebuie să fie mai convingătoare (ibid., § 78). În cazul în care legătura clară cu activitatea parlamentară lipsește, Curtea este nevoită să adopte o interpretare mai îngustă a conceptului de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele angajate; mai ales în cazul în care limitările asupra dreptului de acces la justiție decurg din decizia unui organ politic (a se vedea *Tsalkitis*, citată mai sus, § 49). Astfel, în cazul unei dispute personale, nu ar fi corect să i se îngădească cuiva accesul la justiție doar pe motiv că disputa ar putea avea caracter politic sau ar avea conexiune cu activități politice (a se vedea *Cordova (nr. 1)*, citată mai sus, § 62; *Cordova (nr. 2)*, citată mai sus, § 63; și *De Jorio*, citată mai sus, § 53).

(b) Aplicarea acestor principii în prezenta cauză

45. Curtea notează că părțile nu au disputat faptul că dreptul de acces la justiție al reclamantilor a fost îngădit ca urmare a refuzului instanțelor de judecată de a examina în fond acțiunile în răspundere civilă pentru calomnie împotriva președintelui. De asemenea, părților au fost de acord că limitarea acestui drept este prevăzută de lege și că ea a urmărit un scop legitim. Pe de o parte, reclamantii consideră că imunitatea de care se bucură președintele trebuie să fie mai îngustă decât cea a deputaților în parlament, însă, Guvernul, de cealaltă parte, consideră că aceasta trebuie să fie mai largă. Curtea nu este pregătită să accepte niciuna din aceste poziții. Ea trebuie să examineze dacă în circumstanțele cauzei a fost asigurat un echilibru just între interesele concurente, adică între interesul public de a proteja libertatea cuvântului președintelui în exercitarea mandatului său și interesul reclamantilor de a avea acces la o instanță care ar soluționa motivat plângerile lor.

46. Curtea notează că potrivit Constituției, președintele se bucură de imunitate. Însă, în ceea ce privește opiniile sale, imunitatea nu este absolută;

ea acoperă doar opiniile exprimate „în exercitarea mandatului”. În acest sens, Curtea notează că excluderea procedurilor pentru tragere la răspundere civilă a președintelui pentru defăimare constituie o excepție de la regula generală a răspunderii civile pentru opinii calomnioase sau insulte, excepție care este limitată la cazurile în care președintele acționează în exercitarea mandatului.

47. Este de la sine înțeles că, în general, indiferent de forma de guvernare într-o anumită țară, un șef de stat exercită funcții importante în structura statului. Acesta este și cazul Republicii Moldova, o democrație parlamentară, în care șeful statului joacă un rol important în domenii precum afacerile externe, apărare și promulgarea legilor. Deși, spre deosebire de un deputat, cel puțin în cazul Moldovei, șeful statului nu are sarcina de a se implica activ în dezbateri, Curtea consideră că ar trebui să fie acceptabil într-o societate democratică ca statul să acorde imunitate funcțională șefilor lor de stat, în scopul de a proteja discursul liber în exercitarea funcțiilor și pentru a menține separarea puterilor în stat. Cu toate acestea, fiind o excepție de la regula generală de răspundere civilă, o astfel de imunitate trebuie să fi reglementată și interpretată într-o manieră clară și limitativă.

48. Curtea constată că dispozițiile constituționale privind imunitatea președintelui nu definesc limitele imunității împotriva acțiunilor în răspundere civilă pentru calomnie. Același lucru este valabil și pentru de hotărârea Curții Constituționale din 1999 (a se vedea paragraful 15 de mai sus), care a fost considerată de instanțele judecătorești naționale care au examinat cauzele reclamanților drept autoritate în materie. Hotărârea se referă doar la imunitatea deputaților în parlament și nu definește limitele acesteia, referindu-se doar în raport de unele chestiuni sau evenimente din viața publică.

49. În aceste condiții, Curtea consideră că instanțele de judecată naționale care sunt sesizate cu acțiuni în tragere la răspundere civilă a președintelui pentru defăimare trebuie să aprecieze dacă declarațiile contestate au fost făcute în exercitarea mandatului. În prezenta cauză, nici prima instanță de judecată, nici a doua nu s-au expus asupra plângerilor reclamanților și nici asupra chestiunii dacă președintele și-a exprimat opinia în exercitarea mandatului, ci s-au referit doar la chestiuni sau evenimente legate de „viața publică”.

50. Curtea observă că imunitatea acordată președintelui este perpetuă și absolută. Astfel, reclamanții nu ar fi putut avea acces la justiție, chiar și după expirarea mandatului său. Mai mult, imunitatea împotriva acțiunilor în tragere la răspundere civilă pentru calomnie nu putea fi ridicată.

51. Practica judiciară națională privind imunitatea de care se bucură șeful de stat (a se vedea paragraful 17 de mai sus) arată că instanțele de judecată s-au bazat pe regula că imunitatea prezidențială acordă o protecție ermetică șefului statului și că este imposibil să clinești imunitatea de care

beneficiază acesta împotriva tragerii la răspundere pentru calomnie. Guvernul nu a indicat existența unei alte practici judiciare în afara celei de mai sus (a se vedea paragraful 17), în care instanțele de judecată naționale au respins acțiunile îndreptate împotriva șefului statului în temeiul dispozițiilor relevante din Constituție. În niciuna din aceste cauze aduse la cunoștința Curții instanțele de judecată nu au încercat să stabilească dacă președintele se afla în exercitarea mandatului atunci când a făcut declarațiile contestate sau dacă existau alte chestiuni de interes public sau personal care avea legătură cu obiectul acțiunilor care ar fi justificat examinarea lor în fond (a se vedea *C.G.I.L. și Cofferati c. Italiei*, nr. 46967/07, § 77, 24 februarie 2009 și *Syngelidis c. Greciei*, nr. 24895/07, § 47, 11 februarie 2010).

52. Aplicarea regulii imunității în această manieră, fără o examinare detaliată a intereselor concurente, servește conferii unei imunități universale șefului statului. Curtea consideră că inviolabilitatea și imunitatea universale trebuie evitate.

53. Lipsa unor căi alternative pentru reparația unei încălcări este o altă chestiune care trebuie examinată de Curte. Guvernul a menționat că reclamantii aveau posibilitatea în calitate de politicieni să difuzeze replica lor la acuzațiile președintelui prin intermediul mass-media. Al doilea reclamant a răspuns că ea a încercat fără succes să obțină timp de emisie la acel post tv la care președintele a făcut declarațiile respective.

54. Curtea consideră că sunt relevante constatările sale în cauza *Manole și alții c. Moldovei* (nr. 13936/02, §8, ECHR 2009), conform cărora, la data evenimentelor existau doar două posturi tv cu acoperire națională, dintre care unul implicat în prezenta cauză a refuzat să ofere timp de emisie reclamantilor, iar celălalt era televiziunea de stat. Având în vedere acestea, precum și constatările în cauza *Manole și alții* privind practica administrativă de aplicare a cenzurii la televiziunea de stat, Curtea nu este convinsă că reclamantii aveau la dispoziție căi efective pentru combaterea acuzațiilor aduse la adresa lor de șeful statului în prime-time la un post tv cu acoperire națională, nici chiar de la tribuna parlamentului.

55. Din motivele enunțate mai sus, Curtea concluzionează că modul în care a fost aplicată în prezenta cauză regula privind imunitatea constituie o limitare disproporționată a dreptului de acces la justiție a reclamantilor. Prin urmare, a avut loc încălcarea articolului 6 § 1 al Convenției.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI

56. Articolul 41 al Convenției prevede următoarele:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o violare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înalțelor Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei violări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

A. Prejudiciul

57. Primul reclamant nu a formulat nicio pretenție cu titlu de reparație financiară. Al doilea reclamant a solicitat 5 000 de euro (EUR) cu titlu de prejudiciul moral.

58. Guvernul a contestat pretenția argumentând că suma este excesivă. Acesta a susținut că în cazul în care Curtea va constata o încălcare în prezenta cauză, ea va constitui o reparație suficientă.

59. Având în vedere încălcare constatată, Curtea consideră că este justificată acordarea unei reparații echitabile a prejudiciului moral. Făcând o evaluare echitabilă, Curtea acordă celui de-al doilea reclamant 3 600 EUR.

B. Costuri și cheltuieli

60. Primul reclamant nu a formulat pretenții cu acest titlu. Al doilea reclamant a solicitat 5 289,60 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli angajate în fața Curții, prezentând documentele relevante.

61. Guvernul a argumentat că suma este excesivă. Acesta a menționat că în cazul în care Curtea va constata o încălcare în prezenta cauză, ea va constitui o reparație suficientă

62. Curtea satisface integral pretenția formulată.

C. Dobânda de întârziere

63. Curtea consideră că este corespunzător ca dobânda să fie calculată în dependență de rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană, la care vor fi adăugate trei procente.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA,

1. *Decide* unanim să conexeze cererile;
2. *Declară* unanim cererile admisibile;

3. *Hotărăște*, cu patru voturi la trei că a avut loc încălcarea articolului 6 § 1 al Convenției;
4. *Hotărăște*, cu patru voturi la trei
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească celui de-al doilea reclamant, în termen de trei luni de la data la care hotărârea devine definitivă în conformitate cu articolul 44 § 2 al Convenției, următoarele sume, care să fie convertite în valuta națională a statului pârât conform ratei aplicabile la data executării hotărârii:
 - (i) 3 600 EUR (trei mii șase sute de euro), plus orice taxă care poate fi percepută, cu titlu de prejudiciu moral;
 - (iii) 5 289,60 EUR (cinci mii două sute optzeci și nouă de euro și șaizeci de cenți), plus orice taxă care poate fi percepută, cu titlu de costuri și cheltuieli;
 - (b) că, de la expirarea celor trei luni menționate mai sus până la executarea hotărârii, urmează să fie plătită o dobândă la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întârziere, plus trei procente;
5. *Respinge* unanim restul pretențiilor reclamanților cu titlu de satisfacție echitabilă.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris la 2 decembrie 2014, în conformitate cu articolul 77 §§ 2 și 3 al Regulamentului Curții.

Stephen Phillips
Grefier

Josep Casadevall
Președinte

În conformitate cu articolul 45 § 2 al Convenției și cu articolul 74 § 2 al Regulamentului Curții, opiniile separate ale judecătorilor Šikuta, Pardalos și Grițco sunt anexate la prezenta hotărâre.

J.C.M.
J.S.P.

OPINIA SEPARATĂ COMUNĂ A JUDECĂTORILOR ŠIKUTA, PARDALOS ȘI GRIȚCO

1. Spre regretul nostru, nu putem fi de acord cu constatarea majorității că a avut loc încălcarea articolului 6 § 1 al Convenției în prezenta cauză, care este prima cauză în care se examinează anumite garanții prevăzute de legislația referitoare la imunitatea de care se bucură șeful unuia din statele contractante în cadrul jurisdicției naționale a statului vizat.

I. Remarci preliminare

2. Cererile depuse la Curte își au originea în două seturi de proceduri civile inițiate la nivel național de către reclamânți, care la data evenimentelor erau politicieni. Reclamânții s-au plâns că a avut loc o ingerință în dreptul lor de acces la justiție pe motiv că instanțele de judecată naționale nu au examinat în fond acțiunile civile îndreptate împotriva președintelui Republicii Moldova cu privire la protecția onoarei, demnității și reputației profesionale. Instanțele de judecată s-au bazat pe imunitatea președintelui în raport de opiniile exprimate în exercitarea mandatului cu privire la chestiuni și evenimente din viața publică.

3. Luând în considerare circumstanțele specifice ale speței, vom concentra motivarea noastră asupra conformității procedurilor civile și a hotărârilor instanțelor de judecată pronunțate în cauzele reclamânților cu anumite garanții procedurale prevăzute de articolul 6 § 1 al Convenției.

II. În ceea ce privește motivarea corespunzătoare a hotărârilor judecătorești pronunțate de instanțele naționale

1. Pronunțarea de către instanțele de judecată naționale a actelor judiciare corespunzătoare

4. În conformitate cu legislația în vigoare și cu practica judecătorească, în Republica Moldova, în formă de hotărâre se emite dispoziția primei instanțe prin care se soluționează fondul pricinii, iar dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul pricinii se emite în formă de încheiere. Instanța de judecată este obligată conform art. 14 al Codului de procedură civilă (în continuare „CPC”) să adopte actul de dispoziție corespunzător. În alte cuvinte, nu este posibilă înlocuirea hotărârii cu încheierea și invers (a se vedea paragrafele 14 și 16 din hotărâre).

5. Cerințele privind structura și conținutul hotărârilor sunt mai complexe decât cele privind încheierile, care, de fapt vizează un aspect procedural. Astfel, în primul caz, instanțele de judecată vor aprecia întreg spectrul de circumstanțe și probe pe baza cărora pricina se examinează în fond (art. 239 CPC), în al doilea caz, examinarea instanței de judecată se reduce la

chestiunile care împiedică examinarea în fond a unei pricini și motivele care au determinat concluziile instanței și legea guvernantă (art. 270 CPC). În alte cuvinte, prin natura sa juridică, se prezumă că încheierea este mai concisă decât hotărârea.

6. Un exemplu de încheiere este încheierea de scoatere de pe rol a unei pricini pe motiv că există impedimente procedurale în judecarea ei în procedură civilă (art.265 alin.1 lit.a) CPC). Într-o situație ca cea din speță, în care pârâtul are imunitate judiciară, instanțele de judecată naționale nu doar că nu puteau, ci nu aveau dreptul să judece pricina în fond.

7. Legislația care reglementează structura și conținutul actelor judecătorești este total consonantă cu jurisprudența Curții, care acordă statelor contractante o largă discreție în ceea ce privește legislația, practica și tradiția judecătorească privind adoptarea actelor judecătorești (a se vedea, între alte autorități, *Hiro Balani c. Spaniei*, 9 decembrie 1994, § 27, Seria A nr. 303-B, și *Ruiz Torija c. Spaniei*, 9 decembrie 1994, § 29, Seria A nr. 303-A).

8. Prin urmare, considerăm că instanțele de judecată naționale au ales actele judecătorești corespunzătoare în cauzele reclamanților, și anume, încheieri de scoatere de pe rol a cauzelor pe motiv că președintele beneficiază de imunitate și nu poate fi tras la răspundere pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului asupra unor chestiuni sau evenimente din viața publică și nu hotărâri pe fond.

9. În această privință, dorim să relevăm faptul că la stabilirea conformității cu standardele arătate mai sus Curtea nu are sarcina de a se substitui autorităților naționale competente în alegerea celor mai adecvate căi de reglementare a accesului la justiție și nici în examinarea faptelor care au dus la adoptarea de către instanțele de judecată naționale a unei sau alte hotărâri. Rolul Curții este de a verifica potrivit Convenției acele hotărâri ale autorităților adoptate în exercitarea puterii de apreciere și de a examina dacă consecințele acelor hotărâri sunt compatibile cu Convenția (a se vedea *Brualla Gómez de la Torre c. Spaniei*, 19 decembrie 1997, § 32, *Culegere* 1997-VIII, și *Malahov c. Moldovei*, nr. 32268/02, § 29, 7 iunie 2007). Prin urmare, rămâne a fi stabilit dacă rezultatul procedurilor civile la nivel național au respectat exigențele unui proces echitabil, garantat de articolul 6 al Convenției.

2. Hotărârile adoptate în cauzele reclamanților corespund testului „clarității”

10. În conformitate cu jurisprudența Curții care reflectă un principiu legat de buna administrare a justiției, actele judecătorești adoptate de instanțele de judecată naționale trebuie să fie motivate (a se vedea *Van de Hurk c. Olanda*, 19 aprilie 1994, § 61, Seria A nr.288, și *García Ruiz c. Spaniei* [GC], nr. 30544/96, § 26, ECHR 1999-I).

11. În același timp, subliniem faptul că natura actelor judecătorești este importantă pentru a aprecia măsura în care se aplică obligația de a motiva în circumstanțele specifice ale cauzelor (a se vedea *Rolf Gustafson c. Suediei*, 1 iulie 1997, § 48, *Culegere* 1997-IV; *Higgins și alții c. Franței*, 19 februarie 1998, § 42, *Culegere* 1998-I; și *Georgiadis c. Greciei*, 29 mai 1997, § 41-43, *Culegere* 1997-III). Potrivit jurisprudenței Curții, instanțele de judecată nu sunt obligate să dea un răspuns detaliat la toate argumentele invocate. Nici Curtea Europeană nu trebuie să verifice dacă argumentele au fost examinate corespunzător (a se vedea *Perez c. Franței* [GC], nr. 47287/99, § 81-82, ECHR 2004-I, *Helle c. Finlandei*, 19 decembrie 1997, § 55, *Culegere* 1997-VIII; *Van de Hurk*, citată mai sus, § 61; și *Ruiz Torija c. Spaniei*, citată mai sus, § 29).

12. În lumina principiilor de mai sus consacrate în jurisprudența Curții, având în vedere natura actelor judecătorești adoptate în pricinile reclamanților și a circumstanțelor specifice privind imunitatea șefului de stat, una din principalele întrebări este dacă întinderea motivării adoptate de instanțele naționale în soluțiile lor judecătorești a respectat exigențele unui proces echitabil. Curtea a avut deja ocazia să dezvolte în practica sa criteriile care dau un răspuns la această întrebare, și anume textul „clarității” hotărârilor, potrivit căruia un act judecătoresc poate fi considerat suficient de motivat dacă părțile pot înțelege motivele pe care se bazează respectivul act, astfel încât ei sunt în stare să le combată în fața instanțelor ierarhic superioare (a se vedea, de exemplu, *Hadjianastassiou c. Greciei*, 16 decembrie 1992, § 33, Seria A nr. 252).

13. Analizând observațiile reclamanților în contextul testului se poate observa că ei nu au invocat faptul că nu au înțeles motivele pentru care instanțele de judecată naționale nu au examinat în fond pricinile lor și pentru care acestea au fost scoase de pe rol. Așadar, în opinia noastră, hotărârile judecătorești respective au corespuns cerințelor testului „clarității” în ceea ce privește motivarea corespunzătoare și, prin urmare, au respectat principiile unui proces echitabil (a se vedea, în sens opus, *Karakasis c. Greciei*, nr. 38194/97, § 27, 17 octombrie 2000, și *Annoni di Gussola și alții c. Franței*, nr. 31819/96 și 33293/96, § 58-59, ECHR 2000-XI).

3. Declarațiile contestate au fost făcute de președinte în „exercitarea mandatului”

14. Potrivit hotărârii, instanțele de judecată naționale nu „s-au expus asupra ... chestiunii dacă președintele și-a exprimat opinia în exercitarea mandatului, ci s-au referit doar la chestiuni sau evenimente legate de „viața publică” (a se vedea paragraful 49 din hotărâre).

15. Nu înțelegem de ce s-a constatat că instanțele de judecată naționale nu s-au expus asupra acestei chestiuni, odată ce decurge clar din hotărârilor lor (a se vedea paragrafele 9 și 10 din hotărâre) că ele au constatat că președintele Republicii Moldova beneficiază de imunitate și nu poate fi tras

la răspundere pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului. După care urmează interpretarea declarației, pe marginea căreia, hotărârea consideră că instanțele de judecată naționale nu „... s-au expus ...”. Dimpotrivă, instanțele naționale au invocat hotărârea Curții Constituționale din 16 februarie 1999 (a se vedea paragraful 15 din hotărâre), constatând că „opiniile exprimate în exercitarea mandatului” sunt punctele de vedere, opiniile și convingerile exprimate în exercitarea mandatului în privința chestiunilor și evenimentelor din viața publică. În una din cele două încheieri judecătorești, instanța de judecată a fost mai explicită asupra acestei chestiuni și a constatat că pretențiile reclamantilor vizau opiniile președintelui „... exprimate public într-o emisiune în exercitarea mandatului” (a se vedea paragraful 10 din hotărâre).

16. Întorcându-ne la hotărâre, observăm că, în ciuda criticii exprimate vizavi de hotărârile instanțelor de judecată naționale, aceasta nu le consideră arbitrar sau că ar avea astfel de vicii încât să intre în conflict cu garanțiile procedurale prevăzute de articolul 6. Suntem dispuși să dezvoltăm acest subiect, deoarece considerăm că hotărârile instanțelor naționale în pricinile reclamantilor nu sunt arbitrar și nu există temeiuri care să conducă la o concluzie contrară.

III. În ceea ce privește procedura „în ansamblu”

17. Având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei și în scopul evaluării corecte a corespunderii procedurii naționale cu principiile unui proces echitabil, ar fi fost oportun să fie evaluată procedura „în ansamblul ei”. În opinia noastră, nu s-a încercat aplicarea acestui test, în ciuda faptului că într-o cauză foarte recentă, similară în anumite aspecte cu prezenta cauză, Curtea a aplicat respectivul test (a se vedea *Andrášik și alții c. Slovaciei*, nr. 16857/11 și 32336/11, § 51, 55 și 60, 9 septembrie 2014).

18. Apreciind procedura națională din acest unghi (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Mérigaud c. Franței*, nr. 32976/04, § 77, 79, 24 septembrie 2009, și *García Ruiz c. Spaniei*, citată mai sus, § 29-30), observăm că reclamantii au beneficiat de o procedură contencioasă, au avut posibilitatea să-și prezinte, în diferite etape ale procedurii, argumentele pe care le considerau relevante, au avut posibilitatea de a contesta soluția dată de instanța de judecată etc. (a se vedea, în sens opus, *Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei*, 6 decembrie 1988, § 89, Seria A nr. 146; *Georgiadis c. Greciei*, citată mai sus, § 40; și *Buzescu c. României*, nr. 61302/00, § 74, 24 mai 2005). Aceasta ilustrează caracterul echitabil al procedurilor judiciare la nivel național.

IV. În ceea ce privește căile alternative de recurs

19. Potrivit hotărârii, reclamanții nu au avut la dispoziție mijloace efective de a combate acuzațiile aduse împotriva lor de către șeful statului (a se vedea paragrafele 53 și 54 din hotărâre). Noi nu putem fi de acord cu această concluzie, deoarece este în conflict cu legislația națională invocată de reclamanți și cu alte informații comunicate Curții.

20. Reclamanții și-au întemeiat cererile pe articolul 16 al Codului civil, care prevede următoarele:

„Articolul 16. Apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale

(1) Orice persoană are dreptul la respectul onoarei, demnității și reputației sale profesionale.

(2) Orice persoană este în drept să ceară dezmințirea informației ce îi lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională dacă cel care a răspândit-o nu dovedește că ea corespunde realității. ...

(7) Persoana lezată în drepturile și interesele sale, ocrotite de lege, prin publicațiile unui mijloc de informare în masă, este în drept să publice replica sa în respectivul mijloc de informare în masă pe contul acestuia”. ...

Am dori să atragem atenția asupra dreptului la replică, care este prevăzut la alineatul 7 al articolului respectiv.

21. Așa cum se menționează în hotărâre, al doilea reclamant a făcut doar o încercare eșuată de a obține dreptul la replică la postul tv la care șeful statului a făcut declarațiile contestate (a se vedea paragrafele 33 și 53 din hotărâre). Nici hotărârea și nici materialele din dosar nu indică faptul că al doilea reclamant a inițiat proceduri judiciare, de exemplu, împotriva refuzului postului tv de a-i acorda dreptul la replică.

22. Hotărârea nu menționează faptul că primul reclamant a încercat să obțină dreptul la replică. Cu toate acestea, se poate observa din copia dosarului la nivel național, atașată la observațiile Guvernului, că primul reclamant a chemat postul de televiziune în instanță în calitate de copârât solicitând instanței să-l oblige să-i acorde timpi de antenă pentru a răspunde la declarațiile respective. Însă, la scurt timp după aceea primul reclamant și-a retras pretențiile sale față de postul de televiziune, a cerut instanței să înceteze procesul în privința lui și să menținut doar pretențiile formulate împotriva președintelui. Instanța a admis cererea primului reclamant de încetare a procesului împotriva postului de televiziune în ceea ce privește cerința acordării dreptului la replică.

23. Majoritatea motivelor privind lipsa căilor alternative de recurs fac trimitere la cauza *Manole și alții c. Moldovei* (a se vedea paragraful 54 din hotărâre), care, în opinia noastră, nu poate constitui un precedent pentru prezenta cauză.

24. În primul rând, faptele nu corespund, întrucât declarațiile contestate au fost difuzate de două televiziuni și nu de televiziunea de stat; astfel,

constatările din cauza *Manole și alții* privind practica administrativă de aplicare a cenzurii la televiziunea de stat sunt total irelevante în prezenta cauză. În al doilea rând, așa cum am menționat deja mai sus, (i) legislația națională prevede mai multe căi de atac în pricinile privind lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale, (ii) aceste căi nu sunt iluzorii și pot fi realizate în practică, cum a fost de fapt demonstrat de primul reclamant, iar faptul că acțiunea nu a dat niciun rezultat nu se poate imputa autorităților naționale și, în cele din urmă, (iii) al doilea reclamant nu a contestat refuzul postului de televiziune de a oferi timp de antenă pentru exercitarea dreptului la replică.

V. În ceea ce privește proporționalitatea între ingerința în dreptul de acces la justiție și scopul legitim urmărit

25. Reclamanții sunt de acord că limitarea dreptului de acces la justiție este prevăzută de lege și a urmărit un scop legitim, și anume, scopul de a asigura îndeplinirea corespunzătoare, fără ingerințe nejustificate, a sarcinilor de către președinte. Părțile nu au contestat interpretarea dată de Curtea Constituțională articolului 71 din Constituție și nici faptul că instanțele naționale au extins această interpretare la imunitatea președintelui (a se vedea paragrafele 9,10 și 15 din hotărâre). Prin urmare, trebuie evaluată proporționalitatea între limitarea dreptului de acces la justiție și scopul urmărit de reclamanți (a se vedea, între alte autorități, *Fayed c. Regatului Unit*, 21 septembrie 1994, §§ 71, 75, 77, 81, 82-83, Seria A nr. 294-B, și *Waite și Kennedy c. Germaniei* [GC], nr. 26083/94, § 59, ECHR 1999-I).

26. După cum prevede hotărârea „... președintele se bucură de imunitate. Cu toate acestea, imunitatea nu este absolută în ceea ce privește opiniile sale: ea se extinde doar asupra opiniilor exprimate în exercitarea mandatului” (a se vedea paragraful 46 din hotărâre). Apoi, este menționat faptul că „... imunitatea acordată președintelui este perpetuă și absolută. Astfel, reclamanții nu ar fi putut avea acces la instanțele de judecată nici după expirarea mandatului său. Mai mult decât atât, imunitate împotriva acțiunilor în tragere la răspundere pentru defăimare nu poate fi ridicată” (a se vedea paragraful 50 din hotărâre).

27. Pe baza acestor două constatări diametral opuse, care, în opinia noastră, nu corespund exact legislației naționale și nici interpretării Curții Constituționale, s-a ajuns la concluzia că imunitatea de care se bucură șeful statului este „universală” (a se vedea paragraful 52 din hotărâre). Apoi, alături de pretinsa lipsă de căi alternative de recurs, hotărârea în cele din urmă constată că a avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 al Convenției ca urmare a unei limitări disproporționate a dreptului de acces la justiție (a se vedea paragrafele 54 și 55 din hotărâre).

28. Având în vedere rolul subsidiar al Curții, autorităților naționale, în special instanțele de judecată, au sarcina de a soluționa problemele legate de

interpretarea legislației interne (a se vedea, *Bulut c. Austriei*, 22 februarie 1996, § 29, *Culegere* 1996-II; *Brualla Gómez de la Torre c. Spania*, citată mai sus, § 31; *Fayed c. Regatului Unit*, citată mai sus, § 81; și, *mutatis mutandis*, *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*, 13 iulie 1995, § 59, Seria A nr. 316-B). Prin urmare, considerăm că interpretarea conceptului juridic de imunitate prezidențială de către instanțele naționale, în cazul de față, este în deplină concordanță cu cerințele unui proces echitabil, stipulate în articolul 6 din Convenție.

29. Potrivit Constituției (a se vedea paragraful 13 din hotărâre), președintele reprezintă statul și este garantul suveranității naționale, a independenței și unității și integrității teritoriale a țării. În această calitate, președintele se bucură de imunitate judiciară, inclusiv în raport de opiniile exprimate în exercitarea mandatului în privința chestiunilor și a evenimentelor din viața publică. Cu alte cuvinte, scopul legitim al imunității acordate președintelui este de a asigura exercitarea nestingherită a rolului său de garant al ordinii constituționale, în special în materie de libertate de exprimare asupra chestiunilor sau evenimentelor din viața publică (a se vedea interpretarea Curții Constituționale a articolului 71 din Constituție - paragraful 15 din hotărâre).

30. În opinia noastră, expresia „din viața publică”, utilizată de către Curtea Constituțională și menționată în hotărârile instanțelor de judecată naționale, sunt cuvinte-cheie, care indică faptul că imunitatea președintelui prevăzută de Constituție nu este una universală, ci, dimpotrivă, cuprinde o limitare concretă la opiniile exprimate în exercitarea mandatului care se referă la viața publică.

31. Din punctul de vedere al conținutului și al aplicării, imunitatea prezidențială în Republica Moldova corespunde pe deplin principiilor general recunoscute în materie de limitare a dreptului de acces la justiție ca efect al imunității acordate de statele contractante funcționarilor de rang înalt¹.

32. Deși este adevărat că Constituția nu consacră literalmente dreptul președintelui de a acorda interviuri pentru mass-media, nu poate fi negat faptul că aceasta nu conține nicio interdicție în acest sens. Într-adevăr, ar fi cel puțin ciudată afirmația că președintele, în calitate de șef de stat, nu are voie să-și exprime, prin intermediul mass-media, opiniile cu privire la chestiuni de interes public pe care le consideră importante în virtutea statutului său constituțional. Ar fi, de asemenea, ciudat, ca să nu spunem ridicol, să afirmăm că există o listă exhaustivă a chestiunilor de interes public pe care președintele are dreptul să le abordeze.

33. În acest context, trebuie subliniat faptul că declarațiile președintelui nu conțin niciun comentariu cu privire la viața privată a reclamanților și nu

¹ A se vedea, de exemplu, Mattias Kloth: „Imunități și dreptul de acces la justiție potrivit articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului”, în *International studies in human rights*, Vol.103, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 2010, pp.107-32.

a vorbit despre ei ca despre niște persoane oarecare, dar s-a referit la ei ca la politicieni și persoane bine cunoscute în arena publică și politică a Republicii Moldova. De altfel, reclamanții nu au contestat acest aspect în observațiile lor și nu au formulat nicio plângere care ar ridica probleme din perspectiva articolului 8 al Convenției. În cele din urmă, dosarul nu conține niciun temei pentru concluzia la care a ajuns majoritatea că între președinte și primul reclamant ar fi existat o dispută personală (a se vedea paragrafele 33 și 44 din hotărâre).

34. În consecință, în calitate de politicieni, reclamanții se încadrează în categoria persoanelor care se expun unui control minuțios a acțiunilor lor, nu numai din partea presei, ci și - mai ales - din partea organelor care reprezintă interesul public; astfel riscul unor prejudicii necompensabile la adresa reputație este inevitabil (a se vedea *Fayed c. Regatului Unit*, citată mai sus, § 75, 81; *Brasilier c. Franței*, nr. 71343/01, § 41, 11 aprilie 2006; și *Axel Springer AG c. Germaniei (nr. 2)*, nr. 48311/10, § 54, 10 iulie 2014). Dorim să subliniem în această privință faptul că existența în legislația națională a căilor alternative de recurs în materie de replică în cazurile de posibilă defăimare, ar putea servi pentru a contrabalansa prejudiciul invocat de reclamanți (a se vedea *A. c. Regatului Unit*, nr. 35373/97, § 86-89, ECHR 2002-X). Totodată, este necesar să subliniem faptul că niciunul din reclamanți nu a reușit să facă uz de aceste căi, așa cum am menționat deja în prezenta opinie.

35. Pentru motivele de mai sus, rezultă că nu se poate considera că imunitatea președintelui împotriva acționării sale în justiție în Republica Moldova depășește marja de apreciere acordată statelor contractante. În circumstanțele specifice ale prezentei cauze, limitarea dreptului reclamanților de acces la justiție nu a fost disproporționată în raport cu scopurile legitime urmărite. Prin urmare, nu a avut loc încălcarea articolului 6 § 1 al Convenției.